

DOI

UDK 37.013.42:316.356.2

Izlaganje sa naučnog skupa

Primljeno 28. 09. 2022.

Doc. dr. sc. Azemina Maglić

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
azeminadurmic@yahoo.com

SOCIJALNOPEDAGOŠKO ZNAČENJE PORODICE¹

Sažetak

Svrha ovog rada je da ukaže na značenje koje je iz ugla socijalne pedagogije priskrbljeno porodici. Govor o porodici iz ugla društvenih pomagачkih znanosti prožet je saznanjima teorije sistema, koja porodicu stavlja u nivo funkcioniranja složenog sistema nijansiranog djelovanjem unutarnjih podsistemskih i vanjskih mehanizama drugih sistema. U tom smislu, socijalnopedagoška perspektiva porodice u ovom je radu predstavljena kroz socijalnopedagoška preventivna, tretmanska i posttretmanska nastojanja. U radu je iznesena pozicija koju porodica zauzima u preventivno-koncepcijskom konstruktivnom rizičnim i zaštitnim faktorima, otpornosti, razvojnih prednosti i pozitivnog razvoja. Također, naglašena je neizostavna uloga porodice kao izvora i faktora socijalnopedagoške sveobuhvatne procjene, te planiranja i implementiranja socijalnopedagoškog tretmana i posttretmana.

Ključne riječi: porodica, socijalna pedagogija, socijalni pedagog, prevencija, tretman, posttretman

UVOD

Izmijenjena slika porodice posljednjih desetljeća, osim što se može pratiti znanstveno, putem niza istraživačkih promišljanja njene strukture i funkcionalnosti, jednako se može opservirati u konkretnim primjerima naših života. Svjedočimo sve većem broju

¹ Rad je predstavljen na naučnoj konferenciji „Savremeni izazovi u porodičnopравnim odnosima“ na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici, 22. 6. 2021.

razvoda i jednoroditeljskih porodica, porodica sa samo jednim ili dvoje djece, do mladih koji odlagaju brak. Ipak, ove promjene nisu dovele do umanjivanja značaja koji se pridaje porodici. Ona je i dalje najvažnije okruženje koje okuplja pojedince u okriljima ljubavi, topline i sigurnosti. U jednom kvalitativnom istraživanju, studenti posljednje godine fakulteta navode da im brak evocira pozitivne emocije (Koçyiğit Özyiğit, 2017). U kvantitativnom istraživanju, pak, 83% mladih smatra da bi bilo važno biti u braku nekada, a 53% žena i 47% muškaraca smatra da je jako važno biti u braku. Čak i mladi koji podržavaju ideju kohabitacije smatraju da je važno (35%) ili veoma važno (45%) biti u braku (Scott, Schelar, Manlove & Cui, 2009). Ljubinković (2014) u svome istraživanju dolazi do zaključka da mladi još uvijek poštuju tradicionalne vrijednosti, jer su zdravlje, ljubav, djecu i brak ocijenili najbitnijim vrijednostima.

Promjene kojim je obilježena naša porodična stvarnost odraz su promjena naše socijalno-kulturalne stvarnosti. Ugao iz kojeg možemo pratiti ove promjene u društvenim znanostima već duže vrijeme je i jedan od najzastupljenijih znanstvenoistraživačkih pristupa porodici. Riječ je o teoriji sistema, koja se prvobitno razvila u biologiji, da bi se kasnije proširila i na društvene znanosti. Sistemski pristup porodici naglašava vrlo složene i kompleksne mehanizme putem kojih se posreduju utjecaji iz vana, ali i iznutra. Tako je porodica „otvoreni sistem koji je u stalnoj interakciji s paralelnim sistemima i nadsistemima čiji su članovi, podsistemi, isto tako u stalnoj međusobnoj komunikaciji“ (Janković, 1996: 66). Porodica je jedinstven veći sistem sastavljen od članova u interakciji, ali je istovremeno i jedinica većeg sistema (društvena zajednica) (Pašalić-Kreso, 2012).

Iz ovog slijedi imperativ za vrlo osjetljivim i multidimenzionalnim obuhvatanjem porodice, kontinuirano uvažavajući njenu unutarnju i vanjsku složenost i dinamičnost. Postoje unutarnji mehanizmi koji djeluju u porodici i oblikuju njene članove, ali koji nisu odijeljeni i u nezavisnoj poziciji od onih mehanizama koji se odvijaju „izvan nje“.

Uvažavanjem ovih saznanja naloženo nam je da ne smijemo olahko stavljati porodicu u centar i izvor disfunkcionalnosti pojedinca, a da pritom zanemarimo ono „izvanjsko“. Ovaj rad donosi sociopedagošku perspektivu porodice, kojom se ističe

međudnos okruženja i pojedinca, te neizostavna uloga koju porodica ima u socijalnopedagoškom radu.

Socijalnopedagoška perspektiva porodice

Iako relativno mlada znanost, socijalna pedagogija jasno ističe međusobnu povezanost pojedinca i okruženja, nikada ne zanemarujući odnose koji se kreiraju u i izvan pojedinca, pa time i njegovog porodičnog okruženja. Još na početku sistematičnog razvoja socijalne pedagogije u Njemačkoj, na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, možemo uočiti da su, pored nezaposlenosti i osiromašnja povezanog sa industrijskom revolucijom, promjene u porodičnom funkcioniranju, također, dovele do ozbiljnijih aktivnosti društva s ciljem ublažavanja nastalih socijalnih problema. Takve prilike dovele su do socijalnopedagoškog rada usmjerenog ka problemima odgoja i siromaštva. Gertrud Baumer socijalnu pedagogiju razumijeva u odnosu prema porodici, ističući da socijalna pedagogija popunjava praznine u odgojnom životu u slučaju kada porodica i škola nisu u mogućnosti realizirati svoju odgojnu funkciju.

Herman Nohl, kao predstavnik univerzitetske socijalne pedagogije, socijalnu pedagogiju vidio je kao dio pedagoške discipline koja se u prvom redu bavila problemima porodičnog i javnog odgoja (Uhlendorf, 2012). Današnja socijalna pedagogija se ne fokusira samo na pojedinca, niti na samo jedno okruženje, već se dešava u prirodnom okruženju svakodnevnog života pojedinaca, kao što su: porodica, škola, lokalna zajednica, domovi, kulturni centri, bolnice, ulica i sl. (Úcar, 2013). Sociocentrični pogled na ljudsko iskustvo naglašava našu esencijalnu međuzavisnost u odnosu na zajedničku podršku u teškim vremenima, pri čemu se pojedinac vidi uklopljenim u porodicu i socijalno okruženje (Walsh, 2016).

Mogli bismo reći da težište socijalne pedagogije (p)ostaje pojedinac u odnosu prema socijalnom okruženju sa stalnim traganjima za odgovorima uspješne integracije. Pri tome se nikako ne smije izgubiti iz vida da, pored očite objektivne integracije, mora se uvažiti i subjektivna integracija, koja naglašava osobni doživljaj pripadnosti socijalnom okruženju. Porodicu je ovdje moguće posmatrati kao izvor zaštite, ali i rizika socijalne

integracije. I jedno i drugo su temelj iz kojeg se izvode i na koje se oslanjaju socijalnopedagoška preventivna, intervencijska i posttretmanska nastojanja.

Porodica kao faktor preventivnih socijalnopedagoških nastojanja

Prevenција kao jedan od primarnih koraka u sklopu intervencijskog spektra rada socijalnog pedagoga javlja se kao vrlo složen i kompleksan set koraka i aktivnosti s ciljem sprečavanja javljanja, ali i daljnjeg razvoja, stanja koje jednog pojedinca mogu učiniti korisnikom socijalnopedagoških usluga. Praktično područje realizacije preventivnih ciljeva ogleda se u implementaciji preventivnih programa „koji predstavljaju napore za promjenom, smanjivanjem ili kreiranjem rutine prakse u institucionalnim okruženjima“ (Bašić, 2009: 91).

Porodica se javlja kao okruženje ka kojem su, pored vrtića, škole, susjedstva, lokalne zajednice, usmjerena preventivna nastojanja. Važno je naglasiti da preventivni programi moraju udovoljiti određenim standardima koji se najviše prepoznaju kroz potrebu za znanstvenom evaluacijom programa (Small & Huser, 2016). To znači da preventivni programi moraju biti zasnovani na znanstvenim dokazima, koji će pokazati njihovu djelotvornost.

Preventivni programi usmjereni na porodicu mogu se pratiti kroz različita konceptivna usmjerenja, kakvi su rizični i zaštitni faktori, otpornost ili pak razvojne prednosti. U sklopu koncepta rizičnih i zaštitnih faktora, porodica se javlja kao značajno područje u kome se mogu javiti stanja i uslovi koji mogu povećati šanse za nastanak bolesti, poremećaja, problema ili drugih stanja koji dovode do socijalne isključenosti pojedinca, ali i područje u kome se mogu javiti stanja i uslovi koji mogu smanjiti te šanse.

Veliki je doprinos dosadašnjih istraživanja porodičnih rizičnih i zaštitnih faktora i isti se mogu identificirati i u odnosu prema različitim razvojnim dobima. U jednoj klasifikaciji rizičnih i zaštitnih faktora, koju su adaptirali Youth.gov (prema O'Connell, Boat, & Warner, 2009; U.S. Department of Health and Human Services, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2009), kao najčešći porodični rizični faktori za

mentalne, emocionalne i bihevioralne probleme adolescenata navedeni su:

- depresija roditelja,
- konflikti na relaciji roditelj-dijete,
- slabe vještine roditeljstva,
- roditelji koji konzumiraju psihoaktivne supstance,
- nasilje nad djecom,
- razvod,
- jednoroditeljske porodice (samo za djevojčice),
- konflikti između supružnika, konflikti u cijeloj porodici,
- roditelji s anksioznim simptomima,
- nezaposlenost roditelja,
- nedostatak nadzora nad djecom,
- disfunkcionalnost porodice,
- član porodice sa mentalnom bolesti i drugi.

S druge strane, kao najčešći porodični zaštitni faktori navedeni su:

- Porodica koja osigurava jasnu strukturu, granice, pravila, nadzor i prediktabilnost,
- Podržavajući odnosi sa članovima porodice,
- Jasna očekivanja u pogledu na ponašanja djece i vrijednosti.

Primjenom različitih strategija procjene korisnika i njegovog okruženja, socijalni pedagog identificira rizične i zaštitne faktore te pravi plan prevencije, intervencije ili posttretmana: prevencije, kada želi spriječiti nastanak ili razvoj nekog nepovoljnog stanja, bolesti i poremećaja; post/tretmana kada želi dobiti uvid u jasniju sliku stanja korisnika i njegovog okruženja, a koja će mu pružiti dobre temelje za planiranje i programiranje post/tretmana. Identificiranje rizičnih i zaštitnih faktora se tako javlja kao bitan osnov iz kojeg socijalni pedagog izvodi prevencijska, intervencijska i postintervencijska nastojanja.

Drugo konceptijsko prevencijsko usmjerenje obraća pažnju na uspješne i adaptibilne ishode pojedinca uprkos izloženosti velikim nedaćama ili nepovoljnim okolnostima. Riječ je o otpornosti koja se tumači kao proces, kapacitet za ili ishod uspješne adaptacije uprkos izazovnim ili ugrožavajućim okolnostima (Masten, Best, & Garmezy, 1990). Iako se, primarno, razvoj

otpornosti veže za djecu i mlade koji su bilježili uspjeh uprkos tome što su bili izloženi štetnim utjecajima, značajni su naponi da se otpornost razumijeva i u odnosu prema porodici.

Otpornost porodice bi se mogla definirati kao karakteristike, dimenzije i resursi porodice koje ih čine otpornim na disrupcije usljed promjena i adaptivnim usljed kriznih situacija (McCubbin, Thompson & McCubbin, 1996). To je sposobnost porodice kao jednog funkcionalnog sistema da se odupre i oporavi od nepovoljnih okolnosti (Walsh, 2003). Osmatrati porodicu kroz koncept otpornosti ujedno znači okrenuti se ka pozitivnim karakteristikama porodice, ka njenoj snazi i vrijednosti, a ne njenoj disfunkciji i „vječitom krivcu“ za nepravilan razvoj i odgoj djece i mladih.

Otpornost porodice se posmatra kao dinamičan proces koji uključuje snage i resurse kojim porodice mogu pristupiti i koje mogu postići. Walsh (2016) identificira devet ključnih procesa za otpornost porodice, koji su organizirani u tri područja, i to:

- Porodični sistem vrijednosti (pitanja smisla, pozitivna perspektiva porodice-nada, transcendentija-spiritualnost),
- Organizacijski procesi (fleksibilnost na adaptaciju, povezanost i zajednička podrška, rodbinski, socijalni i ekonomski resursi),
- Proces komunikacije i rješenja problema (jasne informacije, emocionalno dijeljenje, kolaborativno rješenje problema/proaktivnost).

Socijalni pedagog se ovdje javlja kao stručnjak koji, u zavisnosti od institucionalnog okruženja u kome obavlja svoju profesionalnu ulogu, intervenira u pravcu unapređenja otpornosti pojedinca, a time neminovno i otpornosti njegove porodice. U skladu sa terminološkim značenjem otpornosti, to će značiti i da će socijalni pedagog pronaći načine da pojedincu i porodici koji se suočavaju sa izazovima pomogne u oporavku i povratku na stabilno stanje. Socijalnopedagoško razumijevanje otpornosti porodice saznanja treba crpiti istražujući svako porodično okruženje, bez obzira na trajno suočavanje sa nepovoljnošću, jer, u realnosti, svaka porodica se bori sa određenim izazovima.

Razvojne prednosti su treće koncepcijsko preventivsko usmjerenje koje nam može pružiti uvid u značaj porodice u unapređenju pozitivnog razvoja mladih. To je pristup koji se smatra jednim od najraširenijih i najutjecajnijih okvira razumijevanja i jačanja pozitivnog razvoja mladih. Razvijen je s ciljem da se dođe do pokazatelja, odnosno okolnosti i stanja koje vode mlade ne samo ka smanjenju emocionalnih i ponašajnih problema, nego onih koji vode do pozitivnog razvoja. Danas govorimo o 40 razvojnih prednosti koje su podijeljene na vanjske i unutarnje, a koje imaju po četiri kategorije različitih pokazatelja (Search Institute, 2005). Vanjske, kako im samo ime nagovještava, govore o uslovima koji se očituju u vanjskom svijetu mlade osobe, u okruženjima s kojima mlada osoba stupa u interakciju i igra različite uloge. Prepoznamo ih kroz podršku, osnaživanje, uspostavljanje granica i očekivanja te kroz mogućnosti i prilike za konstruktivno korištenje slobodnog vremena. Porodica, kao prva zajednica u kojoj dijete boravi i formira svoje uloge, javlja se kao okruženje u kojem se vanjske prednosti prožimaju kroz sva prethodno navedena očitovanja vanjskih razvojnih prednosti. Porodični uslovi koji vode mlade ka pozitivnom razvoju su: podrška porodice, pozitivna komunikacija u porodici, uključenost roditelja u školski sistem, uspostavljene porodične granice, visoka očekivanja roditelja, roditelji kao pozitivni modeli i dr. Razvojne prednosti, ustvari, jesu baza iz koje se izvode različita praktična usmjerenja za različite programe, inicijative i zalaganja. One osnažuju mnoge nivoe, porodice, škole, susjedstvo, izvanškolske programe, religijske zajednice, da poduzmu određene aktivnosti (Benson, Scales, & Syvertsen, 2011).

Socijalnopedagoška prevencija bi se mogla razumijevati kao socijalna intervencija koja je dizajnirana s ciljem ponašajnih i okolinskih adaptacija kojima će se minimizirati utjecaj bolesti i socijalne bolesti, unaprijediti ili zaštititi zdravlje i socijalno blagostanje (NASW, 2005; Ruth et al., 2015, prema Dychawy Rosner, 2017).

Porodica kao faktor socijalnopedagoških tretmanskih i posttretmanskih nastojanja

Socijalnopedagoški rad je sistem stručnih postupaka, mjera, aktivnosti i programa, odnosno sistem intervencija usmjerenih

pojedincima, porodicama, skupinama, institucijama i zajednicama (korisnici) utemeljenih na načelima i spoznajama socijalnopedagoške znanosti i prakse (Zakon o socijalnopedagoškoj djelatnosti Republike Hrvatske)². Socijalnopedagoški rad, pored preventivskih, podrazumijeva tretmanska i posttretmanska stremljenja. Tretman kao dio intervencijskog spektra socijalnopedagoškog rada uključuje komponente brige i pomoći, interakcije sudionika tretmanskog procesa, profesionalnosti jednog dijela i samoaktivnosti drugog dijela sudionika ovog procesa te dinamičnost i orijentaciju na pozitivne snage pojedinca (Bašić i Žizak, 1992). Za uspješno planiranje i implementiranje sociopedagoškog tretmana nužno je provesti sveobuhvatnu sociopedagošku procjenu stanja korisnika, kojoj je cilj stjecanje uvida u korisnikov život i zajedničko definiranje potreba. Pored razgovora s korisnikom o uslovima njegovog odrastanja i odnosa u porodici, bitan izvor informacija postaju i sami članovi porodice korisnika, čime se stvara prostor za dobivanje potpunije slike o korisniku, što je temelj za bolje planiranje i implementiranje tretmana.

Ciljevi tretmana nisu usmjereni samo na konkretnog pojedinca već i na njegovo okruženje, bračne odnose, odnose među braćom, vršnjacima, porodični stres, psihopatologiju roditelja i sl. (Koller-Trbović, Miroslavljević i Jeđud Borić, 2017: 28). Planiranje i programiranje tretmana je proces zajedničkog rada i dogovaranja stručnjaka, djece i mladih te njihovih roditelja o potrebnim intervencijama, njihovim ciljevima, nositeljima, sadržajima, metodama, rokovima i načinu evaluacije procesa interveniranja (Koller-Trbović, Miroslavljević i Jeđud Borić, 2017: 11).

Porodica je, dakle, neizostavno socijalnopedagoško područje tretmana. Ona se javlja kao bitan sagovornik u planiranju i programiranju tretmana, pogotovo u radu sa djecom i adolescentima. U sociopedagoškom radu s djecom i adolescentima njegov bitan dio posvećen je roditeljima i radu na njihovim roditeljskim vještinama, kakvi su npr. treninzi komunikacijskih vještina i vještine rješavanja problema.

² Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/2169/Zakon-o-socijalnopedago%C5%A1koj-djelatnosti>. [25.06.2021.]

Isto tako, omogućeno je aktivno učešće roditelja u tretmanu kojim se nastoji spriječiti neetički pristup prema djeci i adolescentima u tretmanu, a odnosi se na mogućnost roditelja da nadzire tretman, prati progres tretmana i tako bolje razumiju svoju ulogu i bolje se pripremi za posttretman (Harper & Russell, 2008). Ovim se potcrtava uloga roditelja kao partnera u sociopedagoškom tretmanu, s kojima se zajedno želi unaprijediti dobrobit djece i adolescenata.

Socijalni pedagozi vide sebe i druge s kojima rade kao one koji zajedno nastanjuju isti životni prostor radije nego zasebna hijerarhijska područja. Oni, uz vlastiti profesionalni doprinos, podjednako vrednuju resurse koje nudi pojedinac i grupa, bogatstvo različitih iskustva, perspektiva i prilika (Moss & Petrie, 2019).

Posttretman, s druge strane, podrazumijeva moguće aktivnosti i mjere poslije tretmana, koje se obično odnose na tzv. naknadnu brigu za korisnike te njihovo uključivanje u normalan društveni život. Ovo područje sociopedagoškog rada je vrlo izazovno i zahtjevno, ne samo zbog pozicije koju posttretman zauzima u Bosni i Hercegovini već i zbog same prirode posttretmana. Izlazak iz tretmana najčešće znači i povratak korisnika u okruženje koje je dijelom bilo uzrok ili rizik za korisnikove probleme. Tako se, naprimjer, maloljetnik koji je boravio u zatvoru ili odgojnom domu vraća u porodicu s kojom nije uspio obnoviti ili uskladiti narušene odnose. Neminovno je to rizična situacija koja nosi vjerovatnost za nove probleme u ponašanju maloljetnika. Sve ovo ukazuje na važnost tretmanske obuhvaćenosti svih sociopedagoških područja, od porodice, preko škole, do lokalne zajednice. Dobar sociopedagoški tretman, koji uključuje i cilja na rad s porodicom, užim i širim socijalnim okruženjem, ima velike mogućnosti za uspješnost, te dobre osnove za neometan i stabilan posttretman. Mogućnosti sociopedagoškog posttretmanskog rada time se odnose ne samo na prepoznavanje potencijalnog rizika okruženja u koje se korisnik vraća, već i pronalaženje načina za smanjenje tih rizika. Ukoliko nije postojala mogućnost rada s porodicom u toku tretmana, onda su mogućnosti za takvim radom u posttretmanu još manje. Socijalni pedagog nastupa racionalno, uz potpuno uvažavanje i prihvatanje realnosti moguće situacije, posvećujući pažnju onim uslovima koji omogućuju prostor za zajednički rad. U takvom slučaju, neophodno je ojačati korisnika i opskrbiti ga

vještinama suočavanja s rizicima, ali i preuzimanja vlastite odgovornosti za kvalitetu svog budućeg života. Socijalni pedagog mora voditi korisnike putevima oslobađanja od uslovljenosti koje su dobili kroz svoje odrastanje u porodici, školi, vršnjačkim skupinama, zajednici i širem okruženju. To oslobađanje ne dopušta da se korisnici stavljaju u poziciju žrtve koju su okolnosti dovele do stanja potrebe. Naravno, proces tretmana neminovno vodi ka identificiranju i analiziranju svih uslova i uslovljenosti koje su dovele do korisnikovog stanja. Njihovo identificiranje i analiziranje znači istovremeno i planiranje tretmana s ciljem djelovanja sa/na te uslove i uslovljenosti, ali sve to uz obavezno i istovremeno oslobađanje korisnika od daljnje uslovljenosti tim uslovima. U prijevodu, ukoliko se identificira porodica kao jedan od bitnih faktora korisnikovog stanja, onda se planira sociopedagoški rad s porodicom uz istovremeno osnaživanje korisnika i rad na njegovom samopouzdanju, asertivnosti, samozastupanju, odgovornosti, nezavisnosti i samosvijesti.

ZAKLJUČAK

Ovim radom željelo se usmjeriti pažnju ka sljedećim uvidima. Prije svega, porodica, iako obilježena nizom promjena, i dalje je najvažnije okruženje koje okuplja pojedince i utječe na njihov rast i razvoj. Dominantni znanstveno-istraživački pristup porodici naglašava funkcioniranje porodice kao složenog i kompleksnog sistema koji je pod utjecajem isto tako složenih i kompleksnih sistema izvana. Socijalna pedagogija upravo naglašava ove međusobne složene povezanosti članova porodice, ali i porodice i drugih društvenih sistema. Kao holistična znanost, ona u svome teorijskom i praktičnom posvećenju prepoznaje značaj koji porodica ima od najranijih do najkasnijih doba, kroz determiniranost pojedinca uslovljavanjima koje je stekao u porodici. Ovaj značaj se može posmatrati kroz socijalnopedagoško insistiranje na obuhvaćenosti porodice u preventivskim, tretmanskim i posttretmanskim nastojanjima. Učešće porodice u ovim nastojanjima uslovljeno je učešćem porodice u socijalnopedagoškoj procjeni, pri čemu se osigurava zahtjev za sveobuhvatnom socijalnopedagoškom procjenom. Pored direktnog rada sa porodicom koja se suočava sa izazovima i problemima,

područje socijalnopedagoškog rada podrazumijeva i promoviranje dobrobiti porodice kroz planiranje i implementiranje različitih konceptijski usmjerenih preventivnih programa.

Iz ovdje deskribirane pozicije porodice u socijalnopedagoškom radu želimo potvrditi da se omogućavanjem i unapređenjem socijalnopedagoškog rada (rada pomagačkih profesija) stvaraju dobri temelji za jačanje i zaštitu temeljnih porodičnih vrijednosti: zaštite, sigurnosti, ljubavi i topline. Samim time, zakon mora jasno prepoznavati i jačati ona profesionalna okruženja koja u svome djelovanju jasno ciljaju na rad s porodicom. Da bi se osiguralo stabilno i podržavajuće porodično okruženje, ne smije se gubiti iz vida šira perspektiva i tzv. porodična ekologija. To znači da sve one institucije na koje se porodice oslanjaju u realiziranju svojih odgojnih zadaća i institucije koje pomažu porodici u povratku na stabilno stanje nakon nedaća i problema, kao što su škole, religijske institucije, omladinske i nevladine organizacije, centri za socijalni rad, centri za mentalno zdravlje i sl., moraju biti podržani, unaprijeđeni i osnaženi društveno, finansijski i pravno.

LITERATURA

- Bartolac, A. (2013). Stavovi studenata o kohabitaciji i braku. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*. 22(2). 107–131.
- Bašić, J. (2009). *Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bašić, J. i Žižak, A. (1992). *Programski aspekti tretmana djece i omladine s poremećajima u ponašanju*. Zagreb: Republički fond socijalne zaštite, Zavod grada Zagreba za socijalni rad.
- Benson, P.L., Scales, P.C. & Syvertsen, A. K. (2011). The contribution of the developmental assets framework to positive youth development theory and practice. *Advances in Child Development and Behavior*. 41, 197 – 230. DOI: 10.1016/B978-0-12-386492-5.00008-7. [11.06.2021.]

- Christensen, E.J. (2014). *Yound Adults' Marital Attitudes and Intentions: The Role of Parental Conflict, Divorce and Gender. Doctoral Thesis*. Colorado State University: Department of Psychology.
- Dychawy Rosner, I. (2017). Preventive interventions in socio-pedagogical social work. *Papers of Social Pedagogy*, 01(6). 2 –35.
- Dychawy Rosner, I. (2018). Socio-pedagogical knowledge expertise across the social care sectors in Northern Europe. *Papers of Social Pedagogy*, 1(8). 5–13.
- Harper, N.J. & Russel, K. (2008). Family involvement and outcome in adolescent wilderness treatment. *International Journal of Child & Family Welfare*. 19–36.
- Janković J.(1996). *Pristupanje obitelji*. Zagreb: Alinea.
- Koçyiğit Özyiğit, M.K. (2017). The meaning of marriage according to university students: A phenomenological study. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 17(2), 679–711.
- Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. i Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju: konceptualne i metodičke odrednice*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Ljubinković, M. (2014). Brak i porodica kao vrednosti kod mladih. *Istraživanja u pedagogiji*. 4(2). 95–114.
- Masten, A. S., Best, K. & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425–444.
- McCubbin, H.I., Thompson, A.I. and McCubbin, M.A. (1996). *Family Assessment: Resiliency, Coping and Adaptation*. University of Wisconsin Publishers, Madison.
- Moss. P. and Petrie, P. (2019). Education and social pedagogy: What relationship? *London Review of Education*, 17 (3). 393–405. DOI <https://doi.org/10.18546/LRE.17.3.13>.
- O'Connell, M. E., Boat, T., & Warner, K. E. (2009). *Preventing mental, emotional, and behavioral disorders among*

- young people: Progress and possibilities*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Pašalić-Kreso, A. (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja: prilog sistemskom pristupu razumijevanja obitelji i obiteljskog odgoja*. 2. dopunjeno izdanje. Sarajevo: Filozofski fakultet i Dobra knjiga.
- Scott, M. E., Schelar, E., Manlove, J. & Cui, C. (2009). Young Adults Attitudes About Relationships and Marriage: Times May Have Changed, But Expectations Remain High. *Child Trends Research Brief*.
- Search Institute. Dostupno na: <https://www.search-institute.org/our-research/development-assets/developmental-assets-framework/> [11.06.2021.]
- Small, S. & Huser, M. (2016). Family-Based Prevention programs. *Encyclopedia of Adolescence*. (ed) R.J.R. Levesque. DOI 10.1007/978-3-319-32132-5_161-2.
- U.S. Department of Health and Human Services, Substance Abuse and Mental Health Services Administration (2009). *Risk and protective factors for mental, emotional, and behavioral disorders across the life cycle*. Retrieved from http://dhss.alaska.gov/dbh/Documents/Prevention/programs/spfsig/pdfs/IOM_Matrix_8%205x11_FINAL.pdf
- Úcar, X. (2013). Exploring different perspectives of Social Pedagogy: towards a complex and integrated approach. *Education Policy Analysis Archives*. 21(36). DOI: 10.14507/epaa.v21n36.2013.
- Uhlendorff, U. (2012). Socijalna pedagogija u Njemačkoj. *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20(1). 87–94.
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42(1). 1-18. DOI: [10.1111/famp.2003.42.issue-1](https://doi.org/10.1111/famp.2003.42.issue-1)
- Walsh, F. (2016). *Strengthening family resilience* (3rd ed.). Guilford Press. Washington, DC: National Academy Press.

*Conference paper***NOTION OF FAMILY IN SOCIAL PEDAGOGY**

Azemina Maglić, PhD

Abstract

The aim of this paper is to point out the meaning that Social Pedagogy assigns to family. The discussion about family led within social sciences is permeated by the discoveries of the systems theory, which places family at the level of a complex system functioning which is nuanced by the action of internal subsystems and external mechanisms of other systems. In this sense, the socio-pedagogical perspective of family is here presented through socio-pedagogical prevention, treatment and post-treatment efforts. The paper presents the place of family in the prevention and conceptual construct of risk and protective factors, resilience, developmental advantages and positive development. Moreover, it emphasizes the essential role of family as a source and factor in socio-pedagogical comprehensive assessment, planning and implementation of socio-pedagogical treatment and post-treatment.

Keywords: family, social pedagogy, social pedagogue, prevention, treatment, post-treatment.

د. عزمينا ماغليتش، كلية التربية الإسلامية - جامعة زينيتسا
المعنى الإجتماعي والتربوي للأسرة
الملخص

الهدف من هذا البحث هو الإشارة إلى المعنى للأسرة من وجهة نظر علم الاجتماع التربوي. إن الحديث عن الأسرة من وجهة نظر العلوم الاجتماعية كآليات للفهم يتأسس على معرفة نظرية النظام، التي تضع الأسرة في مستوى أداء نظام معقد يتسم بدقة بفعل النظم الفرعية الداخلية والآليات الخارجية للأنظمة الأخرى. وفي هذا المعنى، يتم تقديم المنظور الاجتماعي التربوي للأسرة في هذا البحث من خلال الوقاية الاجتماعية التربوية، والعلاج، وجهود ما بعد العلاج. وقدّم في البحث وصف المكانة التي تشغلها الأسرة في البناء التصوري للوقاية من عوامل الخطر والحماية، والمرونة، والمزايا التنموية والتطور الإيجابي.

كما تم التأكيد على الدور الذي لا غنى عنه للأسرة كمصدر وعامل للتنقيح الاجتماعي التربوي الشامل، وكذلك تخطيط وتنفيذ العلاج الاجتماعي التربوي وما بعد العلاج.

الكلمات الأساسية: الأسرة، التربية الاجتماعية، المشرف التربوي الاجتماعي، الوقاية، العلاج، ما بعد العلاج.